

Мар'яна Марусинець,

доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

Mariana Marusynets,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor
of the Department of Psychology and Pedagogy,
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
marusynetsm@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-9935-3337

Тетяна Палько,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології,
Закарпатський інститут післядипломної
педагогічної освіти
(м. Ужгород, Україна)

Palko Tetiana,

Candidate of Psychological Science,
Assistant Professor
Department of Pedagogy and Psychology
Zakarpattia Institute of Postgraduate
Pedagogical Education,
(Uzhhorod, Ukraine)
tanya0106.1967@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-2273-1472

УДК 37.07:373.24

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Анотація. У статті здійснено рефлексивно-аналітичний аналіз діяльності закладів дошкільної освіти в умовах соціальних змін, вказано на можливі аспекти розвитку та ефективності процесу управління. Закцентовано увагу на тому, що стратегічною метою системи освіти є якісні зміни, зумовлені соціальними та інформаційними запитами, які потребують впровадження компетентнісного підходу в процес управління як на рівні керівника, так і всього педагогічного персоналу. Такі зміни спонукають керівника до особистого цілепокладання, креативності та критичності, самоорганізації та самовдосконалення щодо управління персоналом та закладом загалом. Визначено труднощі, які виникають у відмінностях між новітніми моделями управління і стереотипами, що сформувались упродовж десятиліть і є традицією.

За традиційного підходу основною метою освіти є формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту та фізичну досконалість. Компетентнісний підхід передбачає переорієнтацію на створення умов для задоволення потреб у якійсній освіті громадян, суспільства та ринку праці з метою оновлення структури та змісту освіти, формування системи неперервної освіти, освіти впродовж життя.

Здійснено пілотне дослідження з оцінювання якості діяльності закладів освіти за критеріями: санітарно-гігієнічні умови, безпека життя, зміст стратегічного планування діяльності закладу дошкільної освіти, професійне зростання педагога, підвищення кваліфікації, надання допомоги педагогу керівником та вихователем-методистом, методична робота тощо. Констатовано, що керівництву закладу дошкільної освіти необхідно звернути увагу на матеріально-технічне оснащення закладу; зміст стратегічного планування діяльності ЗДО, оскільки не завжди приймаються колегіальні рішення спільно з педагогічним колективом з цього питання; можливість професійного зростання педагога, постійного підвищення кваліфікації, чергової та позачергової атестації; надання допомоги педагогу керівником та вихователем-методистом.

Зроблено висновки, що управлінська діяльність керівника на засадах компетентнісного підходу потребує створення умов для неперервного розвитку професійної компетентності педагогів з урахуванням їх особистісних потреб, державних вимог та суспільного запиту; створення сприятливого психологічного клімату, атмосфери творчої співпраці в педагогічному колективі; обговорення з колективом необхідності розроблення та впровадження системи управління якістю у закладі, що має починатися із визначення компонентів, за якими здійснюватиметься процес безперервного вдосконалення якості освітньої діяльності.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти (ЗДО); компетентнісний підхід; стратегічне планування; професійне зростання.

PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF VALUABLE ATTITUDE TO HEALTH

Abstract. The article gives a reflective and analytical analysis of preschool education institutions' activities under social changes considering a number of aspects connected with management process development and effectiveness. The research emphasizes the fact that the strategic goal of the education system is qualitative changes brought about by social and informational demands that require an introduction of the competency-based approach to the management process both at the level of authorities and practitioners. Such changes encourage a head teacher in personal goal setting, creativity and critical thinking, self-organization and self-improvement in staff and institution management.

The paper defines the difficulties arising from differences between the latest management models and stereotypes that have developed over the decades and are a tradition. According to the traditional approach, the main goal of education is the formation of a harmoniously developed, community-minded personality characterized by spiritual wealth, moral purity and physical perfectness. The competency-based approach involves reorientation to the creation of conditions to meet citizens, society and the labor market's needs for quality education in order to update the education structure and content and to form a continuing education or lifelong learning system.

We conducted a pilot study aimed at the quality assessment of educational institutions' activities according to the following criteria: sanitary and hygienic conditions; life protection; strategic planning of a preschool education institution's activities; preschool teachers' professional growth and professional development; assistance provided to a preschool teaching staff by a head teacher and a counselor; methodological work, etc.

We claim addressing the following issues to require continuous monitoring by preschool institution authorities: facilities available in an institution and the strategic planning of its activities (since not always collegial decisions are made together with a preschool teaching staff); opportunities for preschool teachers' professional growth and continuing professional development, their scheduled and unscheduled qualification; providing assistance to them by a head teacher and a counselor.

The paper concludes that the preschool institution authorities' managerial activity relying on the competency-based approach requires the following: the creation of conditions for preschool teachers' continuous professional competence development, taking into account their personal needs, state requirements and societal demands; creation of a favorable psychological climate, an atmosphere of creative cooperation among a preschool teaching staff; discussions with educators on the need to develop and implement a quality management system at an institution starting from identifying components (requirements) according to which a continuous process of educational quality improvement will take place.

Keywords: preschool education institution; competence approach; strategic planning; professional growth.

ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасні умови реформування системи дошкільної освіти викликають необхідність докорінної перебудови системи управління дошкільними закладами. Розвиток закладів дошкільної освіти (ЗДО) різних видів, ускладнення їх функцій, змісту діяльності та умов, у яких вони функціонують, вимагає від керівників створення такої системи управління, яка б забезпечувала більш ефективну їх діяльність з урахуванням вимог соціального замовлення, потреб батьків, дітей, педагогів.

Аналіз нормативних документів з дошкільної освіти, вивчення досвіду ЗДО дозволяють зробити висновок про те, що управління є одним з найважливіших чинників досягнення цілей діяльності закладу, його ефективності щодо вимог державного освітнього стандарту. У Законі України «Про освіту» (ст. 26) вказано, що керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти. Саме завдяки управлінню дії всіх працівників і структурних підрозділів синхронізуються і координуються в напрямку досягнення спільної мети установи. Відповідно до нормативних документів заклади дошкільної освіти отримали самостійність у здійсненні педагогічної та фінансово-господарської діяльності, в проектуванні свого розвитку. З іншого боку, їх діяльність здійснюється в досить складних і жорстких фінансово-економічних умовах. У зв'язку з цим перед керівниками постає завдання здійснення управління з позицій його ефективності, раціонального використання тих ресурсів, якими володіє заклад дошкільної освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з теорії управління і організаційних систем (В. Бондар, Л. Даниленко, О. Зайченко, В. Кондратьєв, М. Мескон, А. Пригожин, А. Радугин, Е. Уткін, В. Франчук та ін.), теорії управління освітніми установами (Е. Березняк, В. Зверева, Г. Волинка, О.П. Ємельянова, Л. Карамушка, М. Машовець, В. Пікельяма, М. Поташник, О.Уваркіна й ін.) показав, що на сучасному етапі розроблені різні аспекти управління підприємствами, освітніми закладами, створені теоретичні передумови для врегулювання чималої кількості проблем, які сприяють кращому їх вирішенню. Водночас, спостерігається зростання інтересу до організацій і їх структур, так як у них, на думку вчених, закладений потенціал підвищення ефективності та успіху управління.

Управління з точки зору сучасного менеджменту розглядається як цілісне явище, якому притаманні всі властивості системи. Загальновізвано, що науковим підходом в управлінні є компетентнісний підхід, який має одне з першорядних значень у науці і практиці управління. Використання в практиці управління такого підходу дозволяє врахувати чимало чинників, виділити з поміж них ті, які є найбільш впливовими, знайшли форми і методи ефективного впливу на них. У рамках компетентнісного підходу об'єкт і суб'єкт управління розглядаються як інтегрований конструкт з урахуванням внутрішніх зв'язків між окремими елементами і зовнішніми зв'язками та системами. Інтерес представляє обґрунтування преференцій такого підходу в управлінні ЗДО в умовах соціальних змін освітньої парадигми.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є обґрунтування компетентнісного підходу в реалізації управлінської діяльності закладом дошкільної освіти на основі пілотного дослідження, у якому взяли участь вихователі ЗДО.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення поставленої мети використано комплекс психодіагностичних методик, теоретичні (узагальнення, систематизація педагогічної, психологічної літератури, нормативних документів з окресленої проблеми), емпіричні (вивчення, аналіз та узагальнення змісту програм професійної підготовки педагогів закладів дошкільної освіти) методи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах соціальних й освітніх змін особливої ваги набувають питання ефективності та якості управління ЗДО. Поняття ефективності управління вчені пов'язують з різними аспектами: досягненням цілей і наближення до максимального результату (Н. Бабіч, Л. Балабанова, О. Бондар, М. Войцехівський, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, Н. Майор, Т. Сорочан, Г. Тимошко, Ю. Тихомиров й ін.), ефективністю здійснення механізмів управління і повнотою реалізації функцій управління (В. Бондар, В. Маслов), раціональним використанням ресурсів і оптимізацією процесів в організації (Л. Порох, М. Поташник, А. Птушенко, О. Хохлова, З. Філончук та ін.).

Для успішного керівництва ЗДО у наданні освітніх послуг та досягненні якості у їх реалізації особливе значення відводиться компетентнісному підходу. За такого підходу відбувається вдосконалення якості процесу та умов діяльності дошкільної освіти, удосконалення процесу взаємодії між педагогами, дітьми та батьками; оптимізація результатів освітньої роботи, системи відносин між компонентами освітнього процесу, враховуючи всі їх позитивні і коригуючі негативні сторони, оскільки вони взаємопов'язані між собою (Г. Єльнікова, В. Кремень, О. Ляшенко, Л. Хоружа). Це, відповідно, вимагає оновлення стратегії управління освітнім процесом, за якої акценти переносяться на особистість як суб'єкта освітньої діяльності, що зумовлює підвищення ефективності педагогічного процесу на засадах особистісно та практико-орієнтованого змісту, готовності педагогічного персоналу до самоосвітньої діяльності в умовах змін, асертивності у прийнятті педагогічних і управлінських рішень, критичності та креативності.

З іншого боку реалізація компетентнісного підходу зумовлена впровадженням ринкових відносин в освітню політику, зростанням ролі державно-громадського характеру управління, принциповою трансформацією багатьох професій, їх глобалізацією й інтеграцією. У зв'язку з цим необхідний пошук і впровадження нових механізмів управління освітньою установою, які створюють ефективні організаційні та педагогічні умови щодо пріоритетних напрямів модернізації системи освіти з урахуванням компетенцій педагогічного і керівного персоналу (Бабіч Н., 2014).

Перезавантаження освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу потребує від педагогів переосмислення щодо переходу на цей підхід, розуміння його змістових ліній в умовах соціальних і освітніх змін; цифрових технологій, потреб роботодавців, за яких освітній простір набуває якісних показників і є запитаним. Такі зміни спонукають керівника до особистого цілепокладання, креативності та критичності, самоорганізації та самовдосконалення щодо управління персоналом та закладом загалом. Труднощі виникають у відмінностях – між новітніми моделями управління і стереотипами, які сформувалися упродовж десятиліть і є традицією (Порох Л., 2011, с.11).

За традиційного підходу основною метою освіти є формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, яка поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту та фізичну досконалість. Компетентнісний підхід передбачає переорієнтацію на створення умов для задоволення потреб у якісній освіті громадян, суспільства та ринку праці з метою оновлення структури та змісту освіти, формування системи неперервної освіти, освіти впродовж життя.

Знанневий підхід передбачає виконання таких основних завдань системи освіти, як: забезпечення високого рівня знань, підготовку дітей і молоді до суспільно корисної праці, в активній життєвої позиції, соціальної адаптації в умовах змін. За компетентнісного підходу такими основними завданнями є: забезпечення якості освітніх послуг, запровадження компетентнісно орієнтованих технологій освіти, підвищення ефективності управління, удосконалення економічних механізмів (Порох Л., 2011; Хоружа Л., 2007).

Компетентнісно орієнтований підхід сприяє розширенню демократичних засад зовнішнього управління через посилення самоуправлінської діяльності, самостійності у прийнятті рішень із боку керованих об'єктів і децентралізації управління шляхом часткового делегування повноважень на місця з боку управлінських структур. Це призводить до перерозподілу цільових функцій в ієрархії управління (Єльнікова Г., 2005; Хоружа Л., 2007).

Першочерговими є налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного та прогностичного супроводу управлінських рішень, подолання фрагментарності статистики, підготовка всебічної інформації з опорою на соціологічні дослідження. Ідеться про зміни в освітніх потребах, моніторингу якості освіти, оцінюванні ситуації споживачами освітніх послуг, динаміці соціокультурних орієнтацій учасників освітнього процесу, мобільності світоглядних очікувань та установок відповідно до загальної соціокультурної динаміки у країні та у світі тощо.

Тобто, модернізована система управління повинна являти собою взаємопов'язані управлінські дії, що забезпечать перехід об'єктів управління в новий якісний стан, коли стане можливим досягнення максимальних результатів освіти на основі оптимального використання всіх можливих ресурсів.

З метою вивчення сучасного стану управлінської діяльності в ЗДО було проведено пілотне дослідження, участь у якому взяли вихователі ЗДО, яким пропонувалось оцінити стан якості діяльності закладу освіти за такими критеріями, як: санітарно-гігієнічні умови, безпека життя, зміст стратегічного планування діяльності закладу дошкільної освіти, професійне зростання педагога, підвищення кваліфікації, надання допомоги педагогу керівником та вихователем-методистом, методична робота тощо.

В експерименті брало участь 224 вихователі, які проходили курси підвищення кваліфікації в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти.

На питання «Чи задоволені Ви санітарно-гігієнічним станом приміщень?» 112 респондентів (50%) відповіли – повністю задоволені, 100 респондентів (45%) – частково задоволені, 12 респондентів (5%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 1).

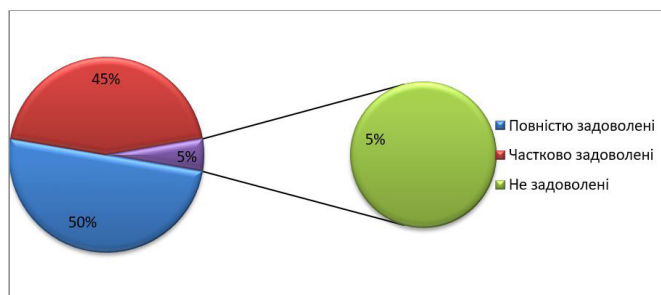

Рис. 1. Задоволеність санітарно-гігієнічним станом приміщень.

На питання «Чи задоволені Ви матеріально-технічним оснащенням?» 56 респондентів (25%) відповіли – повністю задоволені, 102 респонденти (46%) – частково задоволені, 66 респондентів (29%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 2).

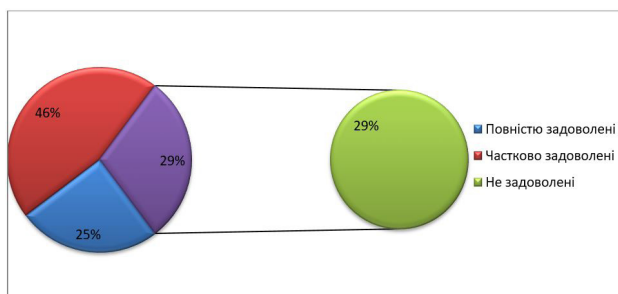

Рис. 2. Задоволеність матеріально-технічним оснащенням

На питання «Чи задоволені Ви рівнем безпеки Вашого перебування в ЗДО?», 167 респондентів (75%) відповіли – повністю задоволені, 29 респондентів (13%) – частково задоволені, 28 респондентів (13%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис.3).

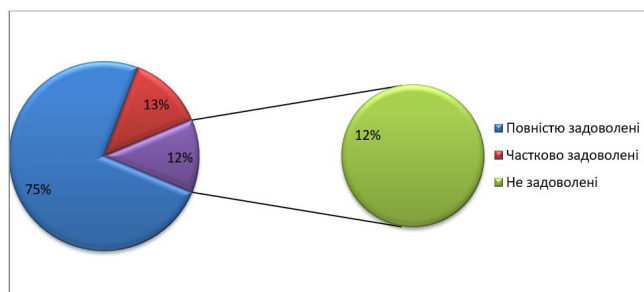

Рис. 3. Задоволеність забезпеченням безпеки перебування в ЗДО

На питання «Чи задоволені Ви змістом стратегічного планування діяльності ЗДО, освітньою програмою?» 125 респондентів (56%) відповіли – повністю задоволені, 62 респондентів (28%) – частково задоволені, 37 респондентів (16%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 4).

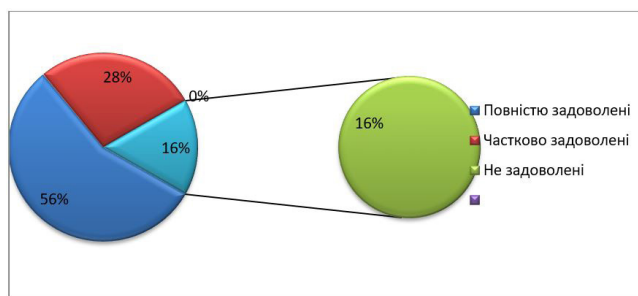

Рис. 4 Задоволеність змістом стратегічного планування діяльності закладу дошкільної освіти, освітньою програмою.

На питання «Чи задоволені Ви допомогою, що надається вам керівником та вихователем-методистом ЗДО?» 114 респондентів (51%) відповіли – повністю задоволені, 53 респондента (24%) – частково задоволені, 57 респондентів (25%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 5).

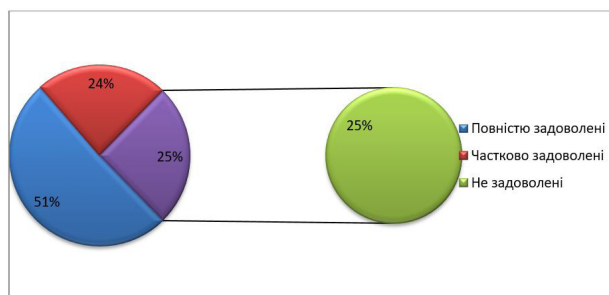

Рис. 5. Задоволеність допомогою, що надається керівником та вихователем-методистом ЗДО

На питання «Чи задоволені Ви якістю методичної допомоги?» 127 респондентів (54%) відповіли – повністю задоволені, 86 респондентів (37%) – частково задоволені, 21 респондент (9%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 6).

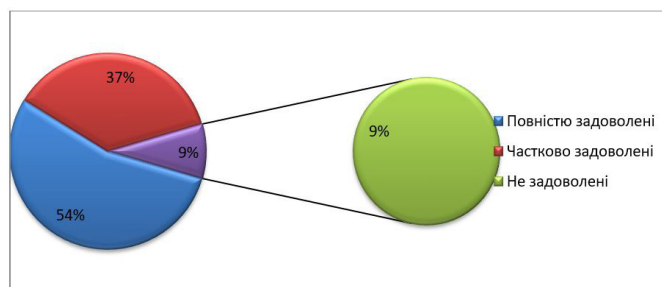

Рис. 6. Задоволеність якістю методичної допомоги

На питання «Чи задоволені Ви можливістю професійного зростання педагога, постійного підвищення кваліфікації, чергової та позачергової атестації?» 46 респондентів (21%) відповіли – повністю задоволені, 52 респондента (23%) – частково задоволені, 126 респондентів (56%) – не задоволені. Представимо результати у вигляді діаграми (рис. 7).

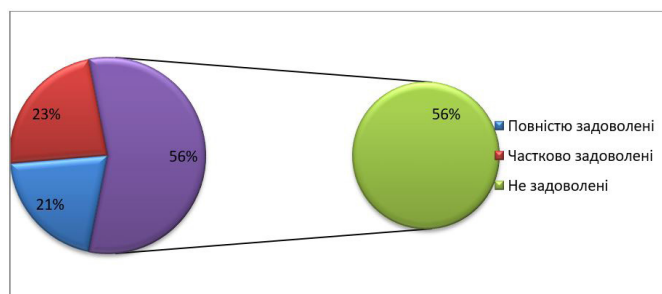

Рис. 7. Задоволеність можливістю професійного зростання педагога, постійного підвищення кваліфікації, чергової та позачергової атестації

Отже, більшість педагогів задоволені санітарно-гігієнічними умовами праці, безпекою перебування в ЗДО. Щодо останнього, то високі показники опитування пояснюються тим, що особлива увага керівництва закладів дошкільної освіти приділяється функціонуванню систем життєзабезпечення та евакуації, особливо у містах, де введені охоронні системи. Для того, щоб запобігти проникненню на територію закладу освіти сторонніх осіб, доводиться застосовувати комплекс заходів адміністративного та технічного характеру. У цілому, безпека закладів дошкільної освіти є не тільки актуальним суспільним завданням, але і найважливішим обов'язком керівництва будь-якого закладу освіти.

Результати дослідження свідчать, що керівництву закладу дошкільної освіти необхідно звернути увагу на матеріально-технічне оснащення закладу; зміст стратегічного планування діяльності ЗДО, оскільки не завжди приймаються колегалісні рішення спільно з педагогічним колективом з цього питання; можливість професійного зростання педагога, постійного підвищення кваліфікації, чергової та позачергової атестації; надання допомоги педагогу керівником та вихователем-методистом.

З цією метою управлінняська діяльність керівника на засадах компетентнісного підходу повинна:

- створювати умови для неперервного розвитку професійної компетентності педагогів з урахуванням їх особистісних потреб, державних вимог та суспільного запиту;
- сприятливого психологічного клімату, атмосфери творчої співпраці в педагогічному колективі;
- обговорення з колективом необхідності розроблення та впровадження системи управління якістю у закладі, яке має розпочинатися із визначення компонентів (вимог), за якими здійснюватиметься процес безперервного вдосконалення якості освітньої діяльності;
- у рамках організації проектної діяльності в закладі дошкільної освіти через проведення семінарів-практикумів потрібно передбачити комплекс заходів з координації дій усіх фахівців ЗДО, спрямованих на створення організаційних умов управління якістю освіти при варіативності програмно-методичного забезпечення освітнього процесу.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На основі вивчення спеціальної літератури та практико-орієнтованої діяльності ЗДО встановлено, що ефективна діяльність закладів дошкільної освіти залежить від здатності керівника планувати, організувати, регулювати, контролювати та діагностувати роботу колективу з урахуванням компетентнісного підходу.

Перспективами подальших наукових досліджень вважаємо вивчення організації та керівництва ЗДО з боку батьків, діти яких відвідують заклади освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабіч, Н.О. (2014). Управління дошкільним навчальним закладом у контексті інноваційного підходу. URL: http://dnz.ucoz.net/blog/babich_n_upravlinnja_doshkilnim_navchalnim_zakladom_v_konteksti_innovacijnogo_pidkholdu/2014-02-04-29
- Єльнікова, Г.В. (2005). Управлінська компетентність: методичні матеріали. К.: Ред. загальнопед. газет.
- Карамушка, Л. М. (2003). Психологія управління : навч. посіб. для студ. вузів. К.: Міленіум.
- Керівництво дошкільним навчальним закладом: інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу, (2007). Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець та ін. Тернопіль: Мандрівець.
- Мистецтво управління ДНЗ, (2013). Х.: Вид. група «Основа».
- Порох, Л. (2011). Шляхи інноваційних перетворень у закладах освіти. Рідна школа, 7, 10-13.
- Тимошко, Г. М. Культура управління загальноосвітнім начальним закладом у контексті культурно-освітнього аспекту розвитку суспільства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_84/Tym1.pdf
- Хоружа, Л. Л (2007). Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. К.: КМПУ імені Б. Д.Грінченка. 178-183.
- Шоутен, Т., Даниленко, Л., Зайченко, О., Софій, Н. (2009). Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти / за заг. ред. Даниленко; Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». К.: СПД-ФО К. С. Парашин.

REFERENCES

- Babich, N.O. (2014). Upravlinnja doshkil'ny'm navchal'ny'm zakladom u konteksti innovatsiynoho pidkholdu [Management of preschool educational institution in the context of innovative approach]. Retrieved from: http://dnz.ucoz.net/blog/babich_n_upravlinnja_doshkilnim_navchalnim_zakladom_v_konteksti_innovacijnogo_pidkholdu/2014-02-04-29
- Yel'nykova, H.V. (2005). Upravlinska kompetentnist [Management competence]. Metodychni materialy. K.: Red. zahal'noped. hazet.
- Karamushka, L.M. (2003). Psykholohiya upravlinnya [Psychology of management]: navch. posib. dlya stud. vuziv. K.: Milenium.
- Kerivnytstvo doshkil'ny'm navchal'ny'm zakladom: informatyvno metodychni materialy na dopomohu kerivnykovi doshkil'noho navchal'noho zakladu (2007). [Management of a preschool educational institution: informative and methodical materials to help the head of a preschool educational institution]. Upor.: N. Mayor, YU. Manylyuk, M. Marusynets' ta in. Ternopil': Mandrivets'.
- Mystetstvo upravlinnya DNZ, (2013). [The art of school management]. KH.: Vyd. hrupa «Osнова».
- Porokh, L. (2011). Shlyakhy innovatsiynkh peretvoren' u zakladakh osvity. [Ways of innovative transformations in educational institutions]. Ridna shkola, 7, 10-13.
- Tymoshko, H.M. (2011). Kul'tura upravlinnya zahal'noosvitnim nachal'ny'm zakladom u konteksti kul'turno-osvitn'oho aspektu rozvytku suspil'stva. [The culture of management of a secondary school in the context of the cultural and educational aspect of society development]. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped.
- Khoruzha, L.L. (2007). Kompetentnisny pidkhdid v osviti: retrospektivnyy pohlyad na rozvytok ideyi. [Competence approach in education: a retrospective view on the development of the idea] Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka. Psykholohiya. Pedahohika: zb. nauk. prats'. K.: KMPU imeni B. D.Hrinenka, 178-183.
- Shouten, T., Danylenko, L.I., Zaychenko, O.I., Sofiy, N.Z. (2009). Menedzhment kerivnykiv zakladiv doshkilnoyi i pochatkovoyi osvity [Management of heads of preschool and primary education institutions]. Vseukrayins'kyi fond «Krok za krokom». K.: SPD-FO K.S. Parashyn.

Статтю подано до редколегії 15.01.2020 р.
Рекомендовано до друку 04.02.2020 р.